РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Нели Тодорова Тинчева, СУ „Св. Климент Охридски“, научна специалност 2.1. Филология (Лингвистика на текста и анализ на дискурса)

За придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност: Германски езици (английски език), с кандидат Ясмин Юсуфи, тема „Мултилингвизъм при Косовските малцинствени езици, използвани у дома и в училище“

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертационният труд на докторанта Ясмин Юсуфи е посветен на модерната за социолингвистиката и актуална за общото езикознание сфера, свързана с мултилингвизма. През последните десетилетия, в англоезичната лингвистика тази сфера на научен интерес преживява значителен подем и развитие и привлича интереса на изявени учени. В този смисъл, избраната от докторанта тема е както напълно дисертабилна, така и широко дискутирана в съвременната (социо)лингвистика.

Изборът на конкретен обект на изследване, чийто анализ да допринесе към научното познание по темата, е изключително удачен. Докторантът Юсуфи е прав в твърдението си, че комуникативните реалности в Република Косово предоставят широко поле за езикови и социо-културни изследвания. Първият фактор, обуславящ тази реалност, фактор откроен в текста на дисертацията, е историческата особеност на придобиване на официална международна независимост на Република Косово преди едва по-малко от две десетилетия. Тази особеност предполага и нетипично високата динамика на езиковите взаимодействия в държавата към настоящия момент, динамика на която изследването на Юсуфи цели да предостави моментна снимка. Вторият фактор е нетипично широкият езиково-етнически профил на населението. Както докторантът ясно очертава, в конституцията на Република

Косово за официални езици са признати цели 5 такива: албански, турски, сръбски, босненски и ромски. Като не-малцинствени езици в труда се разглеждат албански и турски, а изходното твърдение при изследването гласи, че голяма част от косовското обществото използва активно в ежедневието си поне 2, а в общия случай и 3 от официално признатите езици.

Добро впечатление прави и ясно фокусираното и постепенно стесняване на обекта на изследване. Още в началото на текста, докторантът уточнява, че анализът в дисертацията ще се проведе основно върху мултилингвизма в град Призрен – град, отличаващ се и гордеещ се, по думите на дисертанта, със своето мултикултурно и мултиезиково богатство. Нещо повече, обучението в училищата, според данните, предоставени от Юсуфи, се провежда на три основни езика – албански, босненски и турски. Албански също така се използва като не-малцинствен и официален език в администрацията и публичната сфера като цяло, докато не-албанските малцинства също така използват майчините си езици в тези сфери. Тези особености карат докторанта да характеризира град Призрен като „уникален езиков оазис“ (стр. 37).

Като цяло, изборът на обект на изследване в разглежданата работа на Ясмин Юсуфи може да бъде оценен като отличен и с потенциално висока приложимост на постигнатите резултати и изведените заключения.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Дисертацията е представена на английски език и се състои от 105 основни страници (вкл. Заключение), кратък списък на цитираната литература (стр. 106-109), и 38 страници Приложения. Във встъпителите 13 страници, които по някаква причина не са обособени в общ Увод, а просто предшестват Глава първа (озаглавена „Обзор на научната литература по темата“), докторантът мотивира избора си на изследователски проблем, формулира основната хипотеза на изследването си и задава основните

изследователски въпроси.

Заявеното на стр. 14 намерение да бъдат изследвани „езиковия пейзаж, култура и ценности“ на Призрен обаче не са последвани от реално изпълнение на намерението, не и в частта си, засягаща „култура и ценности“. Тези понятия са твърде широки и, на практика, стоят твърде далече от реалния анализ в дисертацията. Колкото и потенциално тясно свързани да са те с разработки от типа на предложената ни тук дисертация, то в конкретния текст тези понятия са само и единствено споменати в началото.

Нещо повече, дисертацията се обляга на също толкова общата и неспецифизирана фраза „езиковата ситуация в Призрен“, без да дефинира недвусмислено обозначението на тази фраза. По подобен начин изследователските въпроси на стр.10 и 11 са твърде общи, макар да се пресичат в един споделен изследователски център. Убеждението ми е, че една по-тясна формулировка на изследователските въпроси би само и единствено допринесла за качеството на предложения ни труд, който принципно изпълнява достатъчно цели и задачи, но те са по-тесни по своята същност от целите и задачите, заявени в началота на дисертацията.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

В разработването на подобна дисертация докторантът е длъжен да покаже задълбочена библиографска осведоменост по темата, което Ясмин Юсуфи несъмнено прави. Добро впечатление оставя фактът, че докторантът цитира не само най-модерните трудове на тема мултилингвизъм, но също така се „връща“ назад във времето чак до идеите на Блумфийлд и Вайнрайх. За съжаление, Вайнрайх конкретно е и един от авторите, които са цитирани и споменати в самия текст, но са пропуснати в доста краткия библиографски

списък в края на труда (т.е. в заявената като „Цитираната литература“ част).

Бих оценила още по-високо теоретичната част на дисертацията, ако в нея присъстваха основополагащи имена като Ян Бломарт, ако беше отчетен и споменат българският принос в лицето на социолингвиста Мария Георгиева, а защо не и международно признатите разработки на научния ръководител на настоящата дисертация – Дияна Янкова.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Като цяло, цитирането на автори от дисертанта е много добре преценено както в качествен, така и в количествен аспект. Важно е да се отбележи, че то е извършено абсолютно добросъвестно.

5. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

За анализ на емпиричния материал докторантът е предпочел напълно адекватно на всяко по естество социолингвистично проучване да използва методиката и изследователските инструменти на (1) въпросника, (2) интервюто и (3) личното наблюдение. Във вътрешната йерархия на тези инструменти, основната функция е заявена като тази на въпросника, а интервюто изпълнява спомагателна функция (стр. 10 и стр. 53). При водещата роля на въпросника се залага на 14 въпроса с отворен отговор. При наблюдението, докторантът също сам извършва събирането на данни и извършва анализа. Физическите локации, използвани за целта на наблюдението, са публични пространства като улици, административни центрове, училища, и т.н.

Всички тези техники и прийоми на събиране на данни, колкото и да са адекватни спрямо зададените в дисертацията изследователски цели, са само и единствено такива –

те са инструменти, подчинени на определен метод, а не представляват самия метод, както докторантът заявява многократно. Ако тряба да определя метода, де факто приложен в изследването, то той е количествен/ квантитативен. Методът като такъв (а не изследователските техники) не е нито веднъж деклариран в предложения ни текст, което намирам за необичайно за типично социо-лингвистично изследване.

6. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Умението на Юсуфи да събира и борави със социолингвистични данни е несъмнено, както е несъмнена и автентичността на предложените ни данни и техния анализ. Без да омаловажавам уменията на докторанта, не бих могла да спестя следните свои забележки и въпроси, възникнали в процеса на оценяване на текста:

- В глава „Анализ“ присъстват общи икономически и социо-културни твърдения, които са неподкрепени и недоказани в текста на дисертацията като, например, това на стр. 27, в което се заявява, че един от най-чувствителните проблеми при мултилингвизма е представата за идентичност. По подобен начин на стр. 28 се заявява, че създаването на малцинства в която и да е страна е в следствие на създаването на нова държава.
- Дори и в глава „Анализ“ сериозна част от обема на текста е посветена на това, което бих нарекла осигуряване на политико-исторически контекст на проучването, а не е посветена на работата с конкретни данни. Такъв политико-исторически контекст е вече наличен в предходните глави от дисертацията.
- Началото на същинския анализ на данните е заявено чак на стр. 61, което е диспропорционално при текст с общ обем от около 100 страници. Нещо повече, реално, същинският анализ започва чак на стр. 78.

- Снимковият материал от събраните данни в първата аналитична част би бил по-уместно обособен в Приложение на края на дисертацията. Вмъкнат вътре в главата, снимковият материал е по-лесен за употреба, но в същото време се размива представята за ясна пропорция между частта „Анализ“ и общо-теоретичната част в дисертацията.
- При „Въпросника“, разпределението по пол (само 16% от респондентите са мъже) изглежда твърде неравномерно, което би могло да постави общовалидността на социолингвистичните данни под въпрос. Изключително неравномерно е и разпределението по възраст – броят на 18-19 годишните доминира, а цели 15% от респондентите не са определили възрастта си въобще. Като образователен статус, отново имаме само тесен социален профил (почти изцяло само студенти), което не прави отчетените нагласи на респондентите напълно репрезентативни.
- При „Интервю“, биографиите на интервюираните също изглеждат ненужно включени в същинската глава „Анализ“, при положение че би могло да се присъединят към Приложенията.
- При „Интервю“, негативно впечатление правят изключително ограниченият брой респонденти, както и свръх тесният им професионален профил, което поставя общовалидността на социолингвистичните данни под въпрос.
- При експериментът „Наблюдение“, се корелират възраст, език и регистър на общуването. Остава неясно как точно е установена възрастта на участниците след като, по заявка на автора, те не са били информирани относно участието им в наблюдението. Заявява се и единствен възрастов показател „под 30 годишна възраст“/„над 30 годишна възраст“. Защо е постулирана само тази разделителна линия? И защо точно 30 годишна възраст?

- При експеримента „Наблюдение“, как се отличават формалният и неформалният регистър на общуване като корелация между социална дистанция между общуващите в комбинация с физическо комуникативно обкръжение?

7. Описание на приносите.

Приносната част на труда на Ясмин Юсуфи е ясно и добросъвестно формулирана в Глава „Заключение“. Нямам значителни забележки към изводите, направени там. Единствената ми препоръка би била тези изводи и заключения да са по-добре синхронизирани с поставените във встъпителните части задачи и с изследователските въпроси там. С други думи, бих препоръчала встъпителните части на дисертацията да демонстрират по-голямо сходство с добре направените изводи в заключението.

8. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

Дисертационният труд напълно доказва, че кандидатът притежава необходимите теоретични знания по темата, както и че е способен да провежда самостоятелни научни изследвания в областта на социолингвистиката. Със свето изследване докторантът се вписва в групата от модерни изследователи на тази тематика.

Да се надяваме, че тази толкова интересна тема няма да бъде изоставена и че изследователските усилия на Ясмин Юсуфи в научната област ще продължат.

9. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът пълно и адекватно отразява съдържанието на труда.

10. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Публикациите, представени от докторанта са автентични и покриват критериите в тази насока.

11. Заключение

В заключение, предложеният ни текст доказва, че е проведено самостоятелно изследване и че е приложена конкретна и съответстваща на темата и целите методология. Изготвеният научен текст е цялостен и добре структуриран. Въз основа на тези аргументи, считам, че дисертацията отговаря на всички изисквания за присъждане на докторска степен.

Дата 01.06.2020

Подпис: